

Czesław Skowronek, *Sytuacja finansowa polskiego sektora przedsiębiorstw. Wybór artykułów opublikowanych w latach 2000–2022*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2022, stron 416 – walory książki i polemika

Nakładem Wydawnictwa PWE ukazała się książka Profesora Czesława Skowronka, która obejmuje Jego wybrane prace opublikowane w latach 2000–2022. Już samo nazwisko Autora jest świadectwem wartości analiz zawartych w 26 tekstach tworzących cykl tematyczny dotyczący rozwoju i restrukturyzacji sektora polskich przedsiębiorstw, a w szczególności ich sytuacji finansowej w pierwszych dwóch dekadach XXI wieku.

Dorobek naukowy Czesława Skowronka koncentruje się w obszarze mikroekonomii, natomiast wysoką pozycję naukową w środowisku akademickim i rozpoznawalność na rynku wydawniczym zapewniły Autorowi trzy specjalizacje: analiza ekonomiczno-finansowa, logistyka i rachunkowość.

Praca w kilku uczelniach wyższych i doświadczenie nabywane w czasie pełnienia funkcji kierowniczych w administracji szczebla rządowego oraz działalność doradczo-ekspertcka sprawiły, że autorytet Pana Profesora jako analityka ekonomiczno-finansowego, w szerokim rozumieniu tej specjalizacji, stał się znakiem firmowym Jego prac i prezentowanych w nich ocen oraz wniosków. Analizy i oceny sytuacji sektora polskich przedsiębiorstw cechuje obiektywizm w dostrzeganiu pozytywnego wpływu mechanizmu rynkowego na innowacyjność i wzrost produktywności, ale także skutków niedoskonałości rynku. Znajomość realiów gospodarki, z dominującym udziałem państwowych jednostek gospodarczych w przemyśle i usługach oraz dużego wpływu instytucji państwa na działalność i efektywność sektora przedsiębiorstw, ułatwia racjonalną ocenę rezultatów zmian własnościowych oraz zasadniczego ograniczenia roli państwa w gospodarce, czyli systemowych uwarunkowań kształtujących sytuację finansową polskich przedsiębiorstw przed transformacją,

w czasie jej realizacji, a także w warunkach gospodarki rynkowej i członkostwa w UE. Jednostki gospodarcze (przedsiębiorstwa) stanowią fundament systemu gospodarczego kraju, źródło wzrostu PKB, innowacyjności, produktywności i przewagi konkurencyjnej na rynkach zewnętrznych. Ich sytuacja finansowa ma decydujący wpływ na inwestycje, internacjonalizację działalności i uczestnictwo w międzynarodowych łańcuchach wartości, a tym samym na pozycję kraju w globalnym podziale pracy.

Biorąc pod uwagę zakres tematyczny i czasowy analiz, można w monografii wyróżnić trzy części. Pierwszą z nich tworzą prace (1–7), w których Autor ocenia sytuację finansową sektora polskich przedsiębiorstw i jej oddziaływanie na rozwój gospodarczy w wymiarze makroekonomicznym w okresie przedakcesyjnym (w II połowie lat 90. i I połowie pierwszej dekady XX w.). Drugą część monografii stanowią pozycje (8–19). Analizy w tej części książki mają szerszy zakres tematyczny w porównaniu z pracami części pierwszej. W dalszym ciągu głównym celem badań jest ocena sytuacji finansowej przedsiębiorstw, ale więcej uwagi Autor poświęcił ocenie sprawności i efektywności procesów logistycznych oraz produktywności aktywów obrotowych. Zakres czasowy analiz mieści się w latach przedkryzysowych i kryzysowych, z uwzględnieniem drugiej fali recesji 2012–2013. Słaba koniunktura gospodarcza w Polsce i UE negatywnie wpływała na sytuację finansową przedsiębiorstw. W tych samych latach spadek PKB w UE-27 wynosił 4,5% (2009) i 0,4% (2012) [Mucha-Leszko, 2014, s. 27]. W Polsce nie notowano recesji, lecz duże spowolnienie wzrostu PKB (spadek stopy wzrostu PKB do 2,0 i 1,6%). Trwałe postkryzysowe ożywienie w całej Unii Europejskiej nastąpiło dopiero od 2014 r. Koncentracja polskiego eksportu na rynku UE powodowała, że słaba koniunktura gospodarcza, zwłaszcza w Niemczech, Francji, Włoszech, Wielkiej Brytanii i Czechach, ograniczała możliwości jego rozwoju. Mając na uwadze wpływ uwarunkowań makroekonomicznych i zakres czasowy analiz składających

* Prof. dr hab. Bogumiła Mucha-Leszko – Akademia Nauk Stosowanych Wincentego Pola w Lublinie, ORCID: 0000-0002-1288-4662, e-mail: bmuchaleszko@gmail.com.

** Dr Magdalena Kąkol – Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, ORCID: 0000-0003-4825-4221, e-mail: magdalena.kakol@mail.umcs.pl.

się na cykl publikacji Czesława Skowronka, jako trzecią część monografii traktujemy pozycje (20–26). Kryterium stanowiącym podstawę wyodrębnienia tych siedmiu opracowań jest włączenie do analiz empirycznych lat uznanych za rozpoczynające i stabilizujące ożywienie gospodarcze w Unii Europejskiej, czyli 2014–2015, po okresie kryzysowo-stagnacyjnym oraz kolejnych, stanowiących czas względnie dobrej koniunktury. Jedynie w ostatniej pracy Autor odnosi się do skutków gospodarczych epidemii COVID-19.

Zakres tematyczny analiz stwarza możliwość obserwacji rozwoju sektora polskich przedsiębiorstw z perspektywy długookresowej (dwóch dekad). Badanie sytuacji finansowej polskich przedsiębiorstw służy Autorowi do oceny ich wyników w działalności gospodarczej, prezentacji tendencji zmian w efektywności tego sektora oraz szans i zagrożeń w jego rozwoju. Ten główny nurt badawczy uzupełniają oceny wpływu na działalność gospodarczą przedsiębiorstw: aktywów obrotowych i funkcjonowania oraz sprawności procesów logistycznych.

W analizach i ocenach sytuacji finansowej przedsiębiorstw Autor stosuje następujące kryteria: 1) płynność finansową rozumianą jako zdolność do terminowej regulacji zobowiązań; 2) rentowność, czyli zdolność przedsiębiorstwa do osiągania nadwyżki finansowej, wyrażonej w relacji przychodów do poniesionych kosztów, w relacji nadwyżki do zasobu aktywów i kapitałów własnych oraz nadwyżki w relacji do strumieni przychodów i kosztów; 3) produktywność zasobów trwałych, obrotowych i osobowych jako relację przychodów do zasobów; 4) strukturę kapitału, w tym zwłaszcza udział w finansowaniu aktywów kapitałów własnych; 5) zadłużenie przedsiębiorstwa. Autor jasno sformułował cel publikacji: *Wybór artykułów, które zawiera książka, według mojej oceny, to nie tylko odzwierciedlenie podstawowych tendencji zmian sytuacji finansowej przedsiębiorstw w ponad 20 latach, lecz także identyfikacja problemów sytuacji finansowej, czynników sprawczych jej kształtowania, zastosowanych metod analizy i oceny, które pozwalają na poznanie mechanizmów kształtowania sytuacji finansowej. Myślę, że mogą być one wykorzystane także w przyszłości* (s. 13). Wartością tej monografii jest wkład własny polegający na korzystaniu w analizach z materiałów źródłowych, publikowanych w zdecydowanej większości przez Główny Urząd Statystyczny i obliczeniach własnych. Odniesienia do prac innych autorów służą Panu Profesorowi do konfrontacji własnych wyników badań i wniosków z opiniami prezentowanymi w literaturze przedmiotu, a w przypadku rozbieżności – uzasadniania własnego stanowiska. Inne walory monografii to: 1) interesujące źródło wiedzy na temat sytuacji finansowej polskich przedsiębiorstw w okresie odchodzenia od gospodarki nakazowo-rozdzielczej i włączania się kraju do systemu rynku wewnętrznego i gospodarczego Unii Europejskiej; 2) identyfikacja czynników i mechanizmów sprzyjających wzrostowi efektywności gospodarowania

i przewagi konkurencyjnej na rynku *intra-UE* i w wymiarze globalnym; 3) źródło wiedzy wskazujące negatywne zjawiska traktowane jako bariery w rozwoju sektora przedsiębiorstw i gospodarki; 4) autorska analiza wskaźnikowa, oparta na doborze materiału statystycznego oraz metod stanowiących podstawę prezentacji sytuacji finansowej podmiotów gospodarczych i ich możliwości rozwojowych, na tle uwarunkowań makroekonomicznych (wewnętrznych i zewnętrznych); 5) znaczenie wyników badań, ocen i wniosków jako odniesień dla autorów zajmujących się ekonomiką sektora przedsiębiorstw w warunkach globalizacji i ich uczestnictwem w łańcuchach wartości w skali europejskiej i ogólnoswiatowej; 6) cenne konkluzje podsumowujące wyniki badań prezentowanych w poszczególnych pracach oraz oceny rozwoju sektora polskich przedsiębiorstw z perspektywy ich możliwości finansowych i współczesnych uwarunkowań gospodarczych.

W pierwszej części monografii, obejmującej teksty (1–7), na odnotowanie zasługuje artykuł wprowadzający (*Przedsiębiorstwa w procesie transformacji polskiej gospodarki*). Profesor Czesław Skowronek przedstawił w nim założenia badawcze. Po pierwsze, wskazał na konieczność zmian w przedsiębiorstwach, determinujących możliwość realizacji ich celów gospodarczych w warunkach gospodarki rynkowej. Po drugie, podkreślił, że proces prywatyzacyjny stanowił tylko wstępny warunek restrukturyzacji sektora przedsiębiorstw, natomiast zdolność podmiotów gospodarczych do rozwoju i powiększenia potencjału ekonomicznego jest weryfikowana przez mechanizm rynkowy. Po trzecie, uzasadnił, że sprostanie wymogom rynku polega na stałym zwiększaniu zdolności konkurencyjnej, polegającej na adaptacji przedsiębiorstw funkcjonujących w systemie nakazowo-rozdzielczym do efektywnej działalności w gospodarce rynkowej. Autor zaakcentował kierunki przekształceń w przedsiębiorstwach, które uznał za główne źródła wzrostu ich przewagi konkurencyjnej i umacniania pozycji rynkowej. W pierwszej kolejności wymienił restrukturyzację produktowo-technologiczną, która prowadzi do niezbędnych zmian organizacyjnych obejmujących metody, narzędzia oraz doskonalenie struktur organizacyjnych. Kompleksowa restrukturyzacja obejmuje również finanse przedsiębiorstw i przekształcenia własnościowe. Przedmiotem analiz w pracach (2–4, 6) jest sytuacja finansowa polskich przedsiębiorstw. Natomiast prace (5 i 7, *Perspektywy rozwoju sektora polskich przedsiębiorstw*

i *Sektor przedsiębiorstw wobec wyzwań współczesnej gospodarki*) zawierają treści podsumowujące procesy i wyniki restrukturyzacji sektora przedsiębiorstw, a także ocenę ich potencjału rozwojowego.

W tekstach (2–3) Autor ocenił sytuację finansową polskich przedsiębiorstw przechodzących transformację systemową w latach 1990–2001. Wykorzystał w niej wskaźniki rentowności, wielkości nadwyżki finansowej, wielkości kapitałów własnych i obcych oraz wskaźniki dynamiki nakładów inwestycyjnych z okresu 1995–2001. Teksty różni zakres czasowy analizy (1995–1999 i 1995–2001). Prawdopodobnie pomysłowo zamieszczono je w niewłaściwej kolejności. Z badania wynika, że wszystkie wskaźniki ilustrujące sytuację finansową przedsiębiorstw uległy pogorszeniu. Niemniej za najbardziej osłabiające możliwości rozwojowe gospodarki uznał niskie tempo inwestycji w latach 1992–1994 i 1999–2001. W zasadzie można było oczekiwać, że analiza zostanie wykorzystana do większej koncentracji uwagi na przyczynach regresyjnych zjawisk w sektorze przedsiębiorstw. Jednak Autor ograniczył się do komentarza wskazującego na osłabienie procesów restrukturyzacyjnych. Nie negując tej argumentacji, warto przypomnieć, że początek lat 90. XX w. i nowego stulecia (2001) to okresy kryzysowe, a więc niesprzyjające rozwojowi działalności gospodarczej.

Kolejny tekst, którego przedmiotem jest sytuacja finansowa polskich przedsiębiorstw w latach 1995–2005, został opublikowany jako szósty w kolejności. Autor jednoznacznie wskazuje pozytywne tendencje, czyli poprawę wyników finansowych przedsiębiorstw (od 2003 r.): wzrost poziomu płynności finansowej, poprawę wskaźników rentowności, niższe tempo wzrostu kosztów niż przychodów, wzrost produktywności aktywów obrotowych. Poprawa wyników finansowych przedsiębiorstw nastąpiła zatem wraz z ożywieniem gospodarczym w UE. Natomiast znaczący wzrost nakładów na inwestycje miał miejsce dopiero od 2005 r. Szkoda, że to zjawisko nie zostało poddane głębszej analizie. Z punktu widzenia jej merytorycznej spójności byłoby lepiej, gdyby głównym kryterium określającym kolejność prac w strukturze poszczególnych części monografii był zakres merytoryczny analizy, a nie czasowy. W przypadku pierwszej części monografii uwaga odnosi się do artykułu *Sytuacja finansowa sektora przedsiębiorstw w Polsce w latach 1995–2005 – podstawowe zjawiska i tendencje*. Naszym zdaniem, gdyby ten tekst był zamieszczony jako czwarty w kolejności, wówczas analizę sytuacji finansowej przedsiębiorstw cechowałaby ściślejsza więź między poszczególnymi tekstami w ramach grup prac, a także w strukturze części pierwszej książki. Opracowanie (4) *Aktywa obrotowe sektora przedsiębiorstw i źródła ich finansowania* to analiza zorientowana na ocenę płynności finansowej przedsiębiorstw. Praca (5) *Perspektywy rozwoju sektora polskich przedsiębiorstw* nie posiada jasno sformułowanego celu i struktury. Dlatego Autor dość dowolnie rozwija wątki tematyczne składające się na jej

treść. Niemniej tekst posiada swoją logikę, ponieważ na początku przedstawione zostały cechy polskiego sektora przedsiębiorstw, uznane za potencjał rozwojowy polskiej gospodarki. Następnie wybiórczo oceniono sytuację finansową sektora. W dalszej kolejności przedmiotem rozważań jest zdolność polskich przedsiębiorstw do rozwoju oraz jego bariery i zagrożenia. Argumentacja jest oczywiście merytorycznie zasadna, ale w niektórych przypadkach mało przekonująca. Ostatni tekst, zamykający I część monografii, *Sektor przedsiębiorstw wobec wyzwań współczesnej gospodarki* stanowi zupełnie odmienne ujęcie uwarunkowań rozwojowych przedsiębiorstw. Uwaga skierowana została na otoczenie, w jakim przedsiębiorstwa funkcjonują, tak przynajmniej wynika z tytułu opracowania. Jednak w tekście jest nieco inaczej. Został on zdominowany przez opis sektora przedsiębiorstw, jego transformację, poprawę efektywności gospodarczej przedsiębiorstw. Podkreślono pozytywny wpływ na procesy rozwojowe członkostwa Polski w UE. W tej ocenie Autor odnosi się także do polityki gospodarczej państwa. Wyzwania współczesnej gospodarki – w tym zmiany w europejskim i globalnym otoczeniu przedsiębiorstw – zasygnalizowano, ale ten aspekt analizy nie został rozwinięty.

Drugą część monografii stanowią prace opublikowane w latach 2008–2015, czyli w okresie kryzysu finansowego i dwóch fal recesji (8–19). Podstawą analiz są dane obejmujące okres 2008–2013. W pierwszych trzech tekstach Pan Profesor komentuje przejawy i źródła globalnego kryzysu oraz jego wpływ na osłabienie tempa wzrostu gospodarczego w Polsce, zwraca też uwagę na zagrożenia rozwojowe przedsiębiorstw. W kolejnej pracy (10), po syntetycznej prezentacji osłabienia dynamiki gospodarczej w UE i w Polsce w ujęciu kwartalnym, z uwzględnieniem spadku poziomu produkcji przemysłowej, przechodzi do analizy sytuacji finansowej polskich przedsiębiorstw w latach dobrej koniunktury (2003–2007). Na tym tle pokazuje skutki kryzysu w sektorze przedsiębiorstw w okresie recesyjnym 2008–2009. Zostały przedstawione nie tylko wyniki finansowe, lecz także produkcja, sprzedaż, eksport i import oraz inwestycje wg źródeł finansowania. W ten sposób Autor wskazał czynniki, które kształtowały wyniki finansowe jednostek gospodarczych i okresy ekstremalnych spadków wskaźników finansowych. Okazało się, że największe pogorszenie wyników miało miejsce w IV kw. 2008 i I kw. 2009 r. Natomiast głębsza analiza i ocena sytuacji finansowej sektora przedsiębiorstw w latach 2008–2009 jest przedmiotem ostatniej z trzech wymienionych prac (10). Jest ona szczegółowa w aspekcie czasowym, ponieważ badane są zmiany kwartalne wskaźników, jak również kompleksowa w zakresie stosowanych mierników oceny wyników finansowych (płynność finansowa, rentowność, produktywność aktywów, zadłużenie przedsiębiorstw).

Logikę układu tekstów w drugiej części monografii zakłóca praca (11) *Możliwości rozwoju sektora polskich*

przedsiębiorstw w świetle ich sytuacji finansowej, ponieważ analiza dotyczy okresu przedkryzysowego i dane kończą się na latach 2005/2006. Praca ta mogłaby uzupełnić podsumowanie części I monografii. Wówczas praca (12) *Sektor przedsiębiorstw w procesie transformacji polskiej gospodarki* byłaby ściślej powiązana merytorycznie z pracami (8–10). Niemniej, koncentrując uwagę na celu i treści tego tekstu, trzeba docenić jego znaczenie w przedstawionym cyklu prac. Jest to przecież ocena efektów transformacji systemowej w polskim sektorze przedsiębiorstw – dobrze udokumentowana i poparta wnioskami.

Profesor Czesław Skowronek jest współautorem pięciu wydań podręcznika *Logistyka w przedsiębiorstwie*. Dogłębna znajomość tego zagadnienia znajduje swoje odzwierciedlenie w monografii. W pracy (13) *Procesy logistyczne w kształtowaniu ekonomiki przedsiębiorstw* Autor dowodzi, jak dalece efektywność działalności przedsiębiorstw zależy od zintegrowania procesów logistycznych z realizacją celów przedsiębiorstwa. Za szczególnie istotny wpływ na ekonomikę przedsiębiorstwa uznaje: wpływ procesów logistycznych na efektywność gospodarowania, na produktywność wykorzystania zasobów (trwałych i obrotowych) i na płynność finansową przedsiębiorstwa (s. 197).

Przedmiotem analizy w pracach (14–17) są wybrane mierniki oceny sytuacji finansowej oraz czynniki kształtujące poziom wskaźników. W tej grupie tekstów na szczególne wyróżnienie zasługują: praca (15) *Wybrane problemy sytuacji finansowej sektora przedsiębiorstw na tle uwarunkowań makroekonomicznych* i prace (16–17), których przedmiotem jest analiza i ocena wpływu produktywności aktywów obrotowych na wyniki gospodarowania w przedsiębiorstwie. W pierwszym przypadku szczególna wartość analizy sytuacji finansowej sektora polskich przedsiębiorstw polega na tym, że obejmuje ona lata 2008–2012, czyli wyniki finansowe w okresie I fali recesji w UE, a w Polsce wyraźnego spowolnienia gospodarczego, w latach ożywienia 2010–2011 oraz w początkowej fazie ponownego osłabienia koniunktury w 2012 r. Z jednej strony badanie pokazało wpływ globalnego kryzysu finansowo-gospodarczego na poważne osłabienie dynamiki polskiej gospodarki i wyników finansowych przedsiębiorstw. Jednak z drugiej strony, mimo zmiennych tendencji w kształtowaniu się wskaźników makroekonomicznych i wyników finansowych przedsiębiorstw, ogólna ocena sytuacji finansowej przedsiębiorstw w latach 2008–2012 jest pozytywna. W większości zachowały one płynność finansową. Autor wskazał źródła dużej odporności polskiej gospodarki i jej podmiotów na zjawiska kryzysowe. Właśnie w tym aspekcie, czyli bieżącego obserwowania procesów gospodarczych i ich komentowania, z perspektywy krótko- i średniookresowej, teksty Pana Profesora są opiniotwórcze i stanowią dobry punkt odniesienia w analizach porównawczych. Wspomniane wyżej dwie prace (16–17), dotyczące aktywów obrotowych, mają

szczególną wartość analityczną, dzięki temu, że są ściśle powiązane i wzajemnie się uzupełniają. W pierwszej Autor objaśnia, na czym polega rola aktywów obrotowych w przedsiębiorstwie, które są uznawane za nośniki procesów gospodarczych. Przedstawia miary i wskaźniki rachunku produktywności i rachunku rentowności. Jest to bardzo dobre wprowadzenie do analizy empirycznej w pracy (17) *Aktywa obrotowe sektora polskich przedsiębiorstw na tle wielkości makroekonomicznych* (wybrane lata okresu 2000–2013). Te dwa artykuły łącznie są nie tylko dobrym źródłem wiedzy, ale też interesującym materiałem dydaktycznym.

Teksty (18–19) zamykające II część monografii: *Podstawowe zjawiska i tendencje zmian sytuacji finansowej polskich przedsiębiorstw* oraz *Wpływ sytuacji finansowej polskiego sektora przedsiębiorstw na ich procesy rozwojowe* zgodnie z logiką analizy stanowią jej podsumowanie i wskazanie perspektyw rozwojowych. Pierwsza z prac ma cechy syntezy, zawiera podstawowe wielkości finansowe (przychody, wyniki finansowe, aktywa i kapitały własne) w wartościach bezwzględnych w latach 2008–2013. W zestawie danych znalazły się również wskaźniki płynności finansowej przedsiębiorstw, wskaźniki rentowności oraz wartości aktywów obrotowych. Podsumowanie badania sytuacji finansowej sektora polskich przedsiębiorstw w latach 2008–2013, czyli w okresie kryzysu finansowego i obu fal recesji w UE, wypadło pozytywnie, choć Autor odnotował przejściowe wahania wielu wielkości finansowych. Zwrócił także uwagę na problem zróżnicowania sytuacji finansowej przedsiębiorstw przemysłowych (s. 288–289). Druga z wymienionych prac, mająca na celu ocenę wpływu sytuacji finansowej polskiego sektora przedsiębiorstw na ich procesy rozwojowe, zawiera zestawienie wyników finansowych i danych ilustrujących: 1) obroty i strukturę w handlu zagranicznym; 2) wskaźniki wzrostu nakładów na B+R w relacji do PKB; 3) nakłady na działalność innowacyjną w wielkościach bezwzględnych i względnych w relacji do przychodów; 4) wskaźniki udziału przychodów netto ze sprzedaży nowych lub ulepszonych produktów w ogólnych przychodach ze sprzedaży oraz wskaźniki wzrostu inwestycji i ich strukturę rzeczową. Wnioski są głównie intuicyjne, niemniej oparte na analizie wskaźnikowej i dużym doświadczeniu badawczym. Nie zastosowano metod ilościowych w celu potwierdzenia współzależności między wynikami finansowymi i danymi charakteryzującymi procesy rozwojowe sektora przedsiębiorstw. W świetle zaprezentowanych danych wnioski są opisowe, poprawne i formułowane ostrożnie (np. *sytuacja finansowa w sektorze przedsiębiorstw nie była barierą ich przedsięwzięć rozwojowych*, s. 305).

Na trzecią część monografii składają się prace (20–26), w których Autor bada i ocenia sytuację finansową polskich przedsiębiorstw w warunkach dobrej koniunktury gospodarczej w Polsce i UE (2014–2019). Od 2014 r. we wszystkich krajach UE rozpoczęło się

trwałe ożywienie i utrzymywało się do kryzysu pandemicznego. W ostatnim tekście zakres czasowy analizy wydłużony został do 2021 r. Przedstawiono w nim sytuację finansową przedsiębiorstw na początkowym etapie pandemii. Ku zaskoczeniu samego Autora wyniki badania okazały się korzystne. Przychody przedsiębiorstw średnich i dużych, które generują około 70% całości przychodów sektora przedsiębiorstw, wzrosły w 2021 r. (do 2019 r.) o 22% (s. 414). Koszty działalności przedsiębiorstw zwiększały się wolniej od przychodów i przyczyniały się do poprawy wyniku finansowego. Nie notowano większych problemów z płynnością finansową przedsiębiorstw, co jest istotne z punktu widzenia terminowej regulacji zobowiązań. Natomiast wielce niepokojącym zjawiskiem był bardzo niski wzrost inwestycji. W 2021 r. były one tylko o 4,6% wyższe wobec ich poziomu w 2019 r. Profesor Czesław Skowronek bardzo zdecydowanie podnosił problem niskich inwestycji polskich przedsiębiorstw w analizach dotyczących lat 90. XX w. i początku nowego stulecia. Odnosił się także do tego zagadnienia w ocenie ich możliwości rozwojowych w latach 2008–2013. Stwierdził, że zasoby własne sektora przedsiębiorstw nie stanowiły bariery w realizacji przedsięwzięć inwestycyjnych. Szkoda, że Autor lakonicznie traktował przyczyny tego zjawiska, uznając, że bariery rozwojowe pochodziły z uwarunkowań zewnętrznych i wynikały z nie zawsze trafnych rozwiązań regulacyjnych państwa (s. 303). Od dwóch dekad dominującym źródłem wzrostu PKB w Polsce jest konsumpcja (zwłaszcza prywatna), a na niskim poziomie pozostaje wkład inwestycji do wzrostu PKB. Rodzi to obawy związane z ograniczaniem możliwości kreowania postępu technologicznego i wzrostu wydajności pracy [Mucha-Leszko, 2020, s. 21].

Odnosząc się bezpośrednio do analiz przeprowadzonych w pracach (20–26), należy zauważyć, że zdecydowana większość z nich to interesujące źródła wiedzy, prezentujące generalnie pozytywny obraz sytuacji finansowej przedsiębiorstw w latach 2014–2021. Jednak nie można pominąć wskazanych zjawisk negatywnych jak: pogorszenie efektywności w działalności przedsiębiorstw, niska i zmienna dynamika inwestycji, zróżnicowanie poziomu nakładów inwestycyjnych i ich niski poziom w przemyśle wydobywczym i energetycznym oraz wzrost zapasochłonności, a także akumulacja długu publicznego. Mając na względzie najważniejsze czynniki decydujące o wynikach finansowych przedsiębiorstw i pamiętając dyskusje prowadzone w środowisku ekonomistów w okresie, gdy ceny na dobra konsumpcyjne w Polsce i UE spadały, odnosimy wrażenie, że czynnik cenowy pozostawał w analizach Pana Profesora na dalszym planie. Tymczasem zjawisko deflacji w przypadku cen produkcyjnych zaistniało w Polsce już w 2014 r., a w 2015 r. ich spadek wynosił 3% [OECD, 2023a]. Natomiast na rynku dóbr konsumpcyjnych deflacja była płytsza (–0,9 i –0,6% w latach 2015–2016)

[OECD, 2023b]. Z przedsiębiorstw płynęły sygnały, że obniżające się ceny negatywnie wpływały na ich wyniki finansowe [Pytlarczyk, Bartkiewicz, 2016, s. B12]. Przywołane wyżej lata rozpoczynały okres trwałego postkryzysowego odbicia i deflacja jednak ograniczała wzrost przychodów z działalności przedsiębiorstw oraz ich możliwości rozwojowe. Traktujemy tę refleksję jako wskazanie większego uwzględniania uwarunkowań makroekonomicznych w ocenach sytuacji finansowej przedsiębiorstw.

Kończąc lekturę książki, odniosłyśmy wrażenie, że brak jest zakończenia, które stanowiłoby syntezę wyników przeprowadzonych analiz podkreślającą najważniejsze korzyści i koszty restrukturyzacji sektora przedsiębiorstw, ocenę jego pozycji w skali rynku UE, przedstawienia przyczyn i skutków niskiej skłonności do inwestowania i luki technologicznej. Podtrzymując wcześniej wyrażoną opinię na temat walorów tej książki, mamy też odczucie braku w niej zasygnalizowania problemu, na ile restrukturyzacja sektora przedsiębiorstw i kryzys finansowo-gospodarczy przyczyniły się do deindustrializacji polskiej gospodarki. Problem ten „dotknął” wielu krajów Unii Europejskiej i znalazł szerokie odzwierciedlenie w literaturze [Sinn, 2014, s. 103–141; Warwick, 2013; Gawlikowska-Hueckel, 2014; Mucha-Leszko, 2016]. Inspiracja do dyskusji jest również walorem tej książki.

Bibliografia

- Gawlikowska-Hueckel K. [2014]. Polityka przemysłowa i spójności wobec planów reindustrializacji Unii Europejskiej. Wnioski dla Polski, *Gospodarka Narodowa*, nr 5, s. 53–80, <https://doi.org/10.33119/GN/100879>.
- Mucha-Leszko B. [2014]. Wzrost gospodarczy i proces konwergencji oraz średnio- i długoterminowe perspektywy zmniejszania luki rozwojowej, w: B. Mucha-Leszko (red.), *Pozycja gospodarcza Polski w Unii Europejskiej*, Wyd. UMCS, Lublin, s. 15–44.
- Mucha-Leszko B. [2016]. Causes and Consequences of Deindustrialization in the Euro Area, *Problems of World Agriculture*, vol. 16 (XXXI), no. 4, s. 240–252, <https://doi.org/10.22004/ag.econ.253059>.
- Mucha-Leszko B. [2020]. Podażowe i popytowe źródła wzrostu gospodarczego w Polsce i największych krajach Unii Europejskiej w latach 2000–2018, *Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy*, nr 61 (1/2020), s. 7–25, <https://doi.org/10.15584/nsawg.2020.1.1>.
- OECD [2023a]. Inflation (CPI), OECDiLibrary, doi: 10.1787/eee82e6e-en (11.06.2023).
- OECD [2023b]. Producer price indices (PPI), OECDiLibrary, doi: 10.1787/a24f6fa9-en (11.06.2023).
- Pytlarczyk E., Bartkiewicz P. [2016]. Mity dobrej deflacji, *Rzeczpospolita*, 3.06.2016, s. B12.
- Sinn H.-W. [2014]. *The Euro. On Bursting Bubbles, Budgets, and Beliefs*, Oxford University Press, Oxford.
- Warwick K. [2013]. Beyond Industrial policy. Emerging Issues and New Trends. *OECD Science. Technology and Industrial Policy Papers*, no. 2, s. 1–57, <https://doi.org/10.1787/5k4869clw0xp-en>.